

Polski sektor bankowy w latach 2005-2018 w perspektywie oddziaływania najważniejszych wydarzeń polityczno-ekonomicznych

Polish banking sector during the period of time 2005-2018 in perspective of impact of the most important political and economic events

Dawid Błachowicz, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Katedra Strategii Zarządzania i Rozwoju Organizacji, Studencki Instytut Analiz Gospodarczych

Typ artykułu: oryginalny artykuł naukowy.

Źródło finansowania badań i artykułu: środki własne Autora.

Cytowanie: Błachowicz D., (2018) *Polski sektor bankowy w latach 2005-2018 w perspektywie oddziaływania najważniejszych wydarzeń polityczno-ekonomicznych*, „Rynek-Społeczeństwo-Kultura” nr specjalny (31)/2018, s. 30-35, <https://kwartalnikrsk.pl/Artykuły/RSK-Specjalny-2018/RSK-Specjalny-2018-Blachowicz-Polski-sektor-bankowy-w-latach-2005-2018.pdf>

STRESZCZENIE

Celem pracy jest zobrazowanie kondycji oraz tendencji w kształtowaniu się polskiego sektora bankowego po 2005 roku w kontekście wstąpienia Polski w struktury Unii Europejskiej, wystąpienia światowego kryzysu gospodarczego w 2008 roku oraz wprowadzeniu podatku od aktywów w 2016 roku. Do badania posłużono się szeregiem czasowymi wybranych zmiennych makroekonomicznych, metodą porównawczą wybranych zmiennych oraz opracowanych wskaźników odnoszących się do tematu pracy. Polski sektor bankowy w latach 2005-2018 skutecznie oparł się negatywnym zjawiskom makroekonomicznym (światowy kryzys finansowy oraz wprowadzenie podatku od aktywów), jednocześnie wykorzystał możliwości płynące z wejścia Polski w struktury UE. Nieustannie zwiększał wartość swoich aktywów a podstawowe miary płynności utrzymywane są na wysokim poziomie.

Słowa kluczowe: sektor finansowy, finanse, bankowość, sektor bankowy.

The purpose of the article is to show the condition and tendency in the development of the Polish banking sector after 2005 in the context of Poland's accession to the European Union Structures, the occurrence of the global economic crisis in 2008 and introduction of taxes on assets in 2016. To carry out research were used the time series of selected macroeconomic variables, comparative method of selected variables and developed indicators related to the topic of article. The Polish banking sector in 2005-2018 successfully resisted to negative macroeconomic phenomena i.e. the global financial crisis, the introduction of taxes on assets and at the same time it took advantage of the opportunities arising from the Polish entry into European Union Structures. It constantly increased the value of its assets and the basic liquidity measures are maintained at a high level.

Keywords: financial sector, finance, banking sector.

ABSTRACT

Wstęp

Sektor bankowy pełni bardzo ważną rolę w życiu gospodarczym każdego państwa. Jak wskazywał J. Schumpeter, pełni on funkcje mobilizowania oszczędności, alokowania kapitału, zarządzania ryzykiem, ułatwiania transakcji, monitorowania firm. Dlatego sposób funkcjonowania, jakość rynków finansowych i instytucji finansowych oraz ich rozwój jest jedną z najważniejszych głębokich determinant wzrostu gospodarczego (Schumpeter 1960). W ekonomii oprócz najczęściej występujących, pozytywnych opinii na temat bankowości występują również nieprzychylnie zdania na ten temat. Amerykański przemysłowiec oraz założyciel Ford Motor Company, H. Ford, twierdził: „Jeżeli ludzie w kraju rozumieliby naszą bankowość i system monetarny, wierzę, że przed jutrzejszym rankiem wybuchłaby rewolucja” (Binderup 1937). Innym znanym Amerykaninem, który wypowiedział się w podobnym tonie był pisarz M. Twain, który powiedział, że „Bankier to ktoś, kto pożycza ci parasol, kiedy świeci słońce, ale chce go z powrotem w chwili, gdy zaczyna padać” (Anderloni, Braga i Carluccio 2007). Proces powstawania polskiego sektora bankowego, dostosowanego do zasad gospodarki rynkowej, rozpoczął się w lutym 1982 roku, gdy sejm przyjął Ustawę o prawie bankowym. Był to początek tworzenia się bankowości, początkowo państwowej a następnie komercyjnej. Na mocy wyżej wymienionej ustawy z resortu finansów został wyodrębniony aparat bankowy, który został przekształcony w samodzielny pion gospodarczy. Początkowo funkcję instytucji kredytowej, rozliczeniowej i dewizowej pełnił głównie Narodowy Bank Polski (Dz.U.

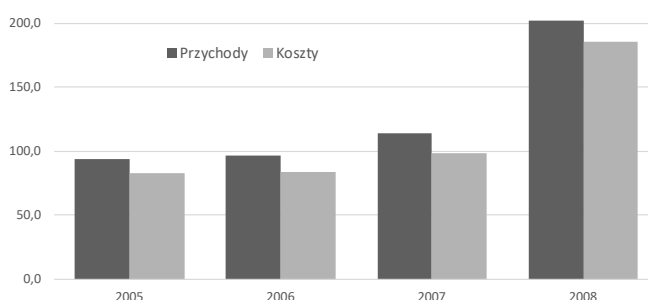
z 1982 r. nr 7 poz. 57). Kolejnym etapem w kreowaniu się nowoczesnego sektora bankowego było uchwalenie Ustawy o prawie bankowym z 1989 roku, w której m.in. wyodrębniono kasy oszczędności i utworzono Powszechne Kasy Oszczędności. Kolejnym krokiem było rozpoczęcie działalności na mocy Rozporządzenia Rady ministrów z 11 kwietnia 1988 roku, m.in. Banku Gdańskiego, Banku Przemysłowo-Handlowego w Krakowie itd. (Jaworski i Zawadzka 2001). Końcem 1989 roku na terenie Polski działało 21 banków. 6 lat później liczba ta wynosiła już 86. Kolejnym etapem kształcenia się tego sektora gospodarki była Ustawa z 29 sierpnia 1997 roku wprowadzająca m.in. możliwość wykonywania czynności takich jak udzielanie kredytów oraz przyjmowanie wkładów pieniężnych na żądanie lub z nadejściem oznaczonego terminu, tylko przez banki (Jaworski i Zawadzka 2001). Do 2003 roku liczba banków komercyjnych zmniejszyła się do 60, natomiast w przypadku banków spółdzielczych działalność prowadziło 600 (Komisja Nadzoru finansowego 2004).

Sytuacja sektora bankowego w latach 2005-2008 w kontekście wstąpienia Polski w struktury UE

Wstąpienie Polski w struktury Unii Europejskiej w 2004 roku miało wpływ na większość aspektów życia państwa zarówno w wymiarze prawnym, społecznym, jak i gospodarczym. Konieczne stało się dostosowanie krajowych przepisów do standardów wymaganych w UE. Poza aspektem prawnym wynikającym z członkostwa w strukturach UE dodatkowym zagrożeniem mógł być fakt braku możliwości obrony wewnętrznego rynku przed zagraniczną konkurencją. Jedno-

częściej przewidywany szybszy wzrost gospodarczy o około 1,3 % ponad stawkę bazową według Urzędu Komitetu Integracji Europejskiej (UKIE 2003), wzrost stabilności fiskalnej, wzrost inwestycji zagranicznych, zwiększenie zamożności społeczeństwa, czy też większa integracja gospodarcza w ramach członkostwa pozytywnie wpłynęły na ocenę wiarygodności Polski przez agencje ratingowe, poprzez podniesienie oceny z poziomu BBB+ do kategorii A. Dodatkową szansą dla sektora bankowego związaną z wejściem Polski w struktury Unii Europejskiej były dotacje oraz wymóg udziału własnego w wysokości co najmniej 25%. Nieodpowiedni poziom finansowy polskich samorządów przy jednoczesnej presji na wykorzystanie środków unijnych stwarzał doskonałą możliwość dla banków, które mogły pożyczyć wymagany kapitał oraz dodatkowo m.in. udzielać gwarancji, czy też zarządzać środkami przeznaczonymi na realizację projektów. Z zagrożeń jakie stoją przed polskim systemem bankowym można wyróżnić m.in. pojawienie się zagranicznych podmiotów o charakterze banków uniwersalnych, co w dłuższej perspektywie czasowej doprowadzi do konsolidacji rynku bankowego oraz spadku liczby ogólnokrajowych banków, pojawienie się instytucji niebankowych oferujących np. pożyczki oraz ubezpieczenia, czy też pojawienie się na krajowym rynku działających na całych świecie funduszy inwestycyjnych zachęconych dużymi projektami infrastrukturalnymi wynikającymi z wielkości dotacji, które zostaną przeznaczone na rozwój Polski (BRE Bank – CASE 2004).

Wykres 1. Przychody i koszty z działalności operacyjnej banków w latach 2005-2008 w mld zł

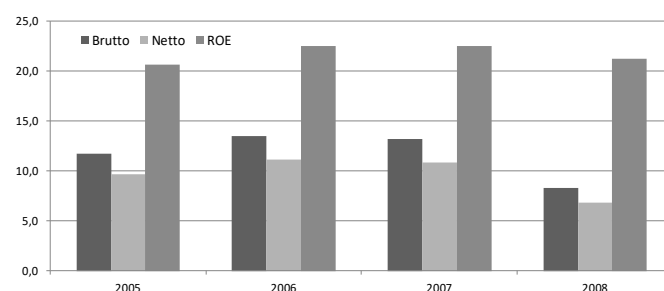

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego [20.11.2018].

Na podstawie wykresu 1 można zaobserwować, że w 2005 roku przychody polskiego sektora bankowego z prowadzonej działalności operacyjnej wyniosły, wg danych GUS, 93,58 mld zł. Był to wzrost o blisko 10 mld zł względem roku poprzedniego, gdzie wartość ta wyniosła 83,49 mld zł. W kolejnym roku nastąpił nieznaczny wzrost do wartości 96,50 mld zł, natomiast w latach 2007-2008 przychody z działalności operacyjnej wzrosły do poziomu odpowiednio 113,8 mld zł oraz 202,36 mld zł. Tak gwałtowną zmianę w tym przedziale czasowym można utożsamiać m.in. z rozpoczęciem korzystania z funduszy europejskich na lata 2007-2013. Równoległe z przychodami wzrastały również koszty prowadzenia działalności. Wyraźnie widać korelację pomiędzy wzrostem przychodów a kosztem z działalności operacyjnej. W 2005 roku koszt działalności wyniósł 82,79 mld zł, wskaźnik poziomu kosztów operacyjnych wyniósł wtedy 88,5%. W 2006 roku nastąpił nieznaczny wzrost kosztów do poziomu 83,60 mld zł co przełożyło się na poprawienie, czyli spadek wskaźnika kosztów, do poziomu 86,6%. Zgodnie z danymi przedstawionymi na wykresie 1 w latach 2007 oraz 2008 nastąpił znaczący wzrost

kosztów działalności operacyjnej, który wyniósł kolejno 98,80 mld zł oraz 185,53 mld zł. Dla 2007 roku wskaźnik poziomu kosztów pozostał bez zmian w stosunku do roku ubiegłego, natomiast rok później uległ on znacznemu pogorszeniu poprzez wzrost jego wartości o 5,1 p.p. do poziomu 91,7% (Główny Urząd Statystyczny 2018). W omawianym okresie, tj. w latach 2005-2008, doszło do wyraźnych zmian wskaźników informujących o wynikach finansowych polskich banków. W 2006 roku nastąpił wzrost wartości wskaźników, tj. wskaźnik rentowności obrotu brutto, netto oraz wskaźnik zwrotu z kapitału własnego ROE, względem roku ubiegłego. W kolejnym roku utrzymały one zbliżone lub takie same wartości. Natomiast w 2008 roku można wyraźnie zaobserwować skokowy spadek wartości wszystkich trzech wskaźników.

Wykres 2. Wskaźnik rentowności obrotu brutto, netto oraz zwrotu z kapitału własnego ROE sektora bankowego w latach 2005-2008 w %

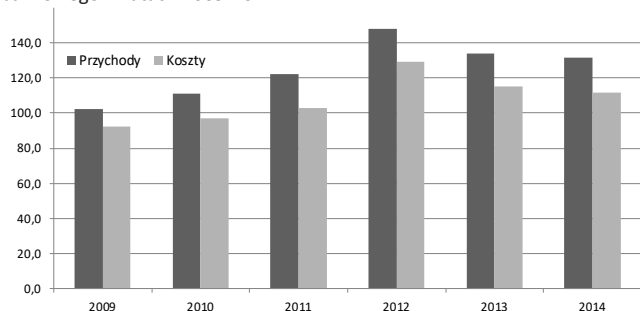
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego [20.11.2018].

Na podstawie wykresu 2 można zaobserwować kształtowanie się wskaźników rentowności obrotu brutto oraz netto, które w 2005 roku wyniosły odpowiednio 11,7% brutto oraz 9,7% netto. Był to wzrost względem roku 2004, kiedy to wyniosły one 9,5% dla brutto oraz 8,6% dla netto (Główny Urząd Statystyczny 2018). W 2006 roku obydwa omawiane wskaźniki uległy poprawieniu osiągając wartość odpowiednio 13,5% oraz 11,1%. W kolejnym roku nastąpił ich nieznaczny spadek o 0,3 p.p. w przypadku obrotu brutto oraz o 0,3 p.p. dla obrotu netto. Znaczący spadek omawianych wskaźników można zaobserwować w 2008 roku. W tym czasie uległy one pogorszeniu, czyli spadły do poziomu 8,3% dla rentowności obrotu brutto oraz 6,8% dla rentowności obrotu netto. Związane jest to w wybuchem światowego kryzysu gospodarczego, finansowego, co przełożyło się na słabe wyniki całego sektora w IV kwartale 2008 roku (Urząd Komisji Nadzoru Finansowego 2009). Analogicznie jak w przypadku powyższych wskaźników, zmieniał się również wskaźnik zwrotu z kapitału własnego ROE. W 2006 roku zwiększył się o 1,9 p.p. i wyniósł 22,5% względem roku ubiegłego. Następnego roku pozostał on na niezmiennym poziomie, a w 2008 roku doszło do jego spadku o 1,3 p.p. względem roku ubiegłego (Główny Urząd Statystyczny 2018). Pomimo zanotowanego spadku utrzymał on swój wysoki poziom. Spadek o wymienioną wyżej wartość ma związek m.in. z rozpoczęciem działalności przez Alior Bank oraz Alianz Bank (Urząd Komisji Nadzoru Finansowego 2009). Pierwsze lata członkostwa Polski w Unii Europejskiej można uznać, z punktu widzenia sektora bankowego, za zdecydowanie korzystne. Nastąpiła poprawa podstawowych wskaźników informujących o zyskowności banków, a wzrost przychodów oraz zysku netto był widoczny aż do IV kwartału 2008 roku, kiedy rozpoczął się światowy kryzys finansowy.

Sektor bankowy w latach 2009-2014 w kontekście światowego kryzysu gospodarczego

Symbolem światowego kryzysu gospodarczego stał się upadek amerykańskiego banku inwestycyjnego Lehman Brothers 15 września 2008 roku (Shala i in. 2013). Główne zagrożenia, z jakimi musiał zmierzyć się polski sektor bankowy to przede wszystkim: słabe wyniki z IV kwartału 2008 roku, wzrost kosztów pozyskania pieniędzy oraz osłabienie rynku międzybankowego, spadek współczynnika wypłacalności, osłabienie poziomu wzrostu depozytów, znaczące zwiększenie się należności zagrożonych oraz pod obserwacją, w szczególności od gospodarstw domowych (Urząd Komisji Nadzoru Finansowego 2009). Pomimo wielu zagrożeń, jakie stały przed polską bankowością, rynek ten dobrze poradził sobie z kryzysem. Według raportu komisji nadzoru bankowego, dotyczącego sytuacji sektora za rok 2009, przeprowadzono znaczący wzrost bazy depozytowej, zaostrzono kryteria udzielania nowych kredytów, zachowano stabilną płynność, zwiększono kapitał oraz współczynnik wypłacalności i wprowadzono zmiany zmierzające do przeważania złotego jako waluty kredytów hipotecznych (Urząd Komisji Nadzoru Finansowego 2010). Skuteczne przeciwstawienie się skutkom kryzysu było związane m.in. z prowadzeniem przez polskie banki konserwatywnej polityki, które podstawy swojej działalności opierały na działalności depozytowej oraz kredytowej (Kowalski, Zyguda 2014).

Wykres 3. Przychody i koszty z działalności operacyjnej polskiego sektora bankowego w latach 2009-2014 w mln zł

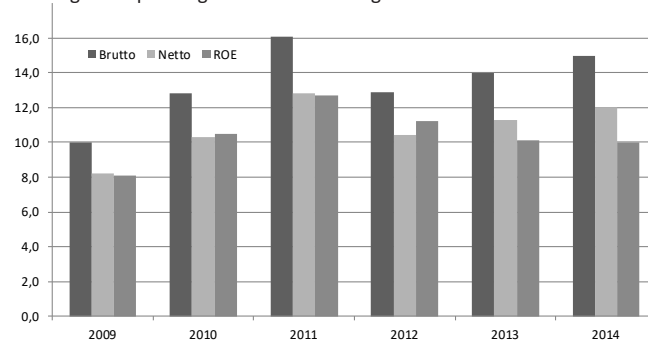

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego [20.11.2018].

Pomimo szeregu działań podjętych przez banki w celu przeciwdziałania skutkom kryzysu, w 2009 roku doszło do znaczącego pogorszenia wyników finansowych sektora. Spadki osiągnęły ponad 1/3 wartości wyników osiągniętych w roku poprzednim. Na wykresie 3 przedstawiono przychody i koszty z działalności operacyjnej polskiego sektora bankowego w latach 2009-2014. W 2009 roku przychód z działalności operacyjnej wyniósł 102,59 mld zł. Był to blisko dwukrotny spadek względem roku ubiegłego. Należy jednocześnie zaznaczyć, że w omawianym roku doszło do zmian w sprawozdawczości NBP, dlatego wyniki mogą nie być w pełni porównywalne w stosunku do lat ubiegłych. W kolejnych latach wskaźnik ten uległ poprawie, osiągając największą wartość w 2012 roku (148,24 mld zł). W latach 2013 oraz 2014 zanotowano spadek przychodów o blisko 10 mld zł, jednakże trend wzrostowy został zachowany (Główny Urząd Statystyczny 2018). Równoległe do przychodów rosły również koszty działalności operacyjnej. W roku 2009 osiągnęły one wartość 92,35 mld zł co przełożyło się na 90% poziom wskaźnika kosztów operacyjnych. Tak jak w przypadku przychodów zauważyć można wzro-

stowy trend kosztów działalności operacyjnej. Jednocześnie w kolejnych latach sam wskaźnik kosztów operacyjnych uległ obniżeniu do 87,2% w roku 2010, 83,9% w roku 2011, 87,1% w roku 2012, 86,2% w roku 2013 oraz 84,8% w roku 2014. W tym przypadku wyraźnie widać trend spadkowy, co oznacza osiągnięcie przez sektor bankowy coraz lepszych, corocznych wyników finansowych (Główny Urząd Statystyczny 2018).

Wykres 4. Wskaźnik rentowności obrotu brutto, netto oraz zwrotu z kapitału własnego ROE polskiego sektora bankowego w latach 2009-2014 w %

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego [20.11.2018].

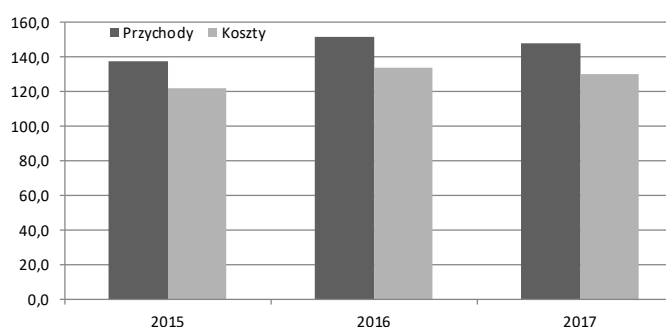
Względem 2008 roku nastąpiła poprawa wskaźnika rentowności obrotu brutto, który wyniósł 10% (wykres 4). W kolejnych latach wskaźnik ten wyniósł odpowiednio 12,8% w roku 2010, 16,1% w roku 2011, 12,9% w roku 2012, 14,0% w roku 2013 oraz 15,0% w roku 2014. Tak jak w przypadku poprzednich wskaźników, można zaobserwować tendencję wzrostową, co oznacza, że sektor zarabia coraz więcej, ponieważ jest to wskaźnik stymulatywny. W przypadku wskaźnika rentowności obrotu netto można również zaobserwować wzrostowy trend tego wskaźnika, który wyniósł w 2009 roku wartość 8,2% osiągając wzrost o 1,4 p.p. względem roku 2008. W kolejnych latach wartości wynosiły odpowiednio 10,3% w roku 2010, 12,8% w roku 2011, 10,4% w roku 2012, 11,3% w roku 2013 oraz 12,0% w roku 2014 (Główny Urząd Statystyczny 2018). Również w przypadku ROE występuje rosnąca linia trendu. Jednocześnie w 2009 roku nastąpił gwałtowny spadek omawianego wskaźnika, o 13,1 p.p., względem roku poprzedniego, kiedy to wyniósł on 21,2% (Główny Urząd Statystyczny 2018).

Sytuacja sektora bankowego w latach 2015-2017 w kontekście wprowadzenia podatku bankowego

W latach 2015-2017 polski sektor bankowy osiągał zdecydowanie bardziej zbliżone wartości roczne zarówno przychodów, jak i kosztów operacyjnych w stosunku do wcześniej omawianego okresu. Zaczynając od 2015 roku przychody z działalności operacyjnej wyniosły 137,61 mld zł przy kosztach działalności wynoszących 121,70 mld zł. Przełożyło się to na wskaźnik poziomu kosztów operacyjnych w wysokości 88,6% (Główny Urząd Statystyczny 2018). W 2015 roku doszło do znacznego spadku wyniku finansowego netto sektora bankowego, który okazał się być mniejszy o 27,8%, tj. o 4,415 mld zł względem roku 2014, osiągając wartość 11,42 mld zł zysku. Zdecydowanie gorszy wynik finansowy sektora związany był m.in. z presją redukcji stóp procentowych przez Bank Centralny, obniżenie opłat *interchange*, zwiększenie opłat związanych z Bankowym Funduszem Gwarancyjnym, czy też przyjęcie Ustawy o wsparciu kredytobiorców

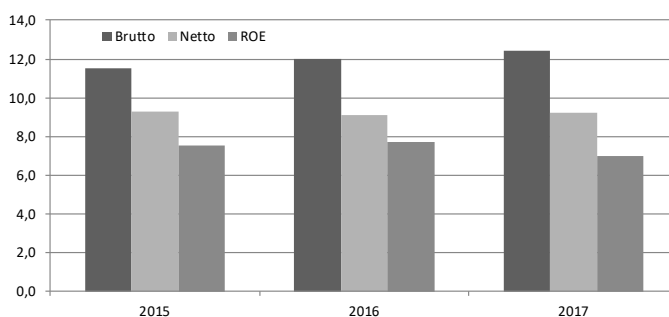
hipotecznych znajdujących się w trudnej sytuacji (Urząd Komisji Nadzoru Finansowego 2016). Czynniki te wpłynęły w zdecydowanie negatywny sposób na wynik finansowy omawianej branży, jednak głównym zjawiskiem, które wpłynęło na tak wysoki spadek wyniku finansowego względem lat ubiegłych, było działanie Komisji Nadzoru Finansowego, polegające na zawieszeniu działalności oraz wystąpieniu na drogę prawną z wnioskiem o upadłość dla największego banku spółdzielczego – SK Banku. Wydarzenie to wpłynęło w bezpośredni sposób na konieczność wygaszczenia przez pozostałe banki dodatkowych środków na rzecz BFG w związku z koniecznością wypłaty depozytów gwarantowanych, co było motorem napędowym silnych spadków wyniku finansowego całego sektora (Urząd Komisji Nadzoru Finansowego 2016).

Wykres 5. Przychody oraz koszty operacyjne działalności sektora bankowego w latach 2015-2017 w mld zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego [20.11.2018].

Wykres 6. Wskaźnik poziomu rentowności obrotu brutto, netto oraz zwrotu z kapitału własnego ROE w %

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego [20.11.2018].

W związku z szeregiem negatywnych zjawisk, jakie miały miejsce w 2015 roku, pogorszeniu uległy również wskaźniki informujące o ilości zysku wypracowanego przez wszystkie przychody oraz z każdej złotówki kapitału własnego. Wskaźnik rentowności obrotu brutto osiągnął wysokość 11,5% notując spadek o 3,5 p.p. względem wyniku z 2014 roku (wykres 6). Wskaźnik rentowności obrotu netto również zanotował spadek, o 2,7 p.p., osiągając 9,3%. Spadek nastąpił również w przypadku wskaźnika zwrotu z kapitału własnego ROE, który osiągnął wartość 7,5%, który był wynikiem niższym o 2,5 p.p. względem roku poprzedniego (Główny Urząd Statystyczny 2018). Ważnym wydarzeniem dla polskiego sektora bankowego było wprowadzenie tzw. Podatku bankowego w lutym 2016 roku. Jest to dodatkowe obciążenie fiskalne na rzecz skarbu państwa w wysokości 0,0366% wartości podstawy opodatkowania miesięcznie. Dla banków komercyjnych

(oraz SKOK-ów) została określona wartość aktywów wolna od podatku w wysokości 4 mld zł. Według założeń nowy podatek powinien przynosić do budżetu dodatkowy roczny dochód w wysokości około 3 mld zł rocznie (Muszyński 2017). Nowy podatek w bezpośredni sposób przełoży się na pogorszenie wyników finansowych netto polskiego sektora bankowego poprzez obniżenie potencjalnych zysków bądź powiększenie strat. W 2016 roku (czyli pierwszym roku obowiązywania ustawy) doszło do zmian w wysokości omawianych wskaźników, które nie występowały we wcześniejszym okresie. Wskaźnik rentowności obrotu brutto uległ zwiększeniu o 0,5 p.p. i osiągnął poziom 12%, jednak jednocześnie wskaźnik rentowności obrotu netto uległ obniżeniu o 0,2 p.p. i osiągnął poziom 9,1% (wykres 6). W przedstawiamy okresie, tj. od 2005 roku, wzrost jednego wskaźnika obrotu brutto oznaczał jednocześnie wzrost w przypadku wartości netto. Zaistniała anomalia jest bezpośrednio związana z wprowadzeniem nowego obciążenia na rzecz państwa. W kolejnym roku, tj. 2017, obydwa wskaźniki tak jak we wcześniejszych latach osiągnęły ten sam kierunek zmian wartości generując wzrost o 0,4 p.p. (brutto) oraz 0,1 p.p. (netto) (Główny Urząd Statystyczny 2018). Pomimo wprowadzenia podatku bankowego oraz pogorszenia się przedstawionych powyżej wskaźników, w 2016 roku zanotowano wynik finansowy netto sektora w wysokości 13,90 mld zł, który był wartością wyższą o 24,3% (2,72 mld zł) względem roku 2015. Nie odzwierciedla to jednak dokładnie realnego wpływu podatku na wynik finansowy netto sektora bankowego, ponieważ wzrost względem roku ubiegłego spowodowany był w głównej mierze niską bazą statystyczną wynikającą z ogłoszenia upadku SK Banku oraz koniecznością poniesienia przez banki kosztów wypłaty gwarantowanych depozytów przez bankowy fundusz gwarancyjny. Kolejnym ważnym aspektem była sprzedaż udziałów w VISA Europe Limited, co przełożyło się na dodatkowy, jednorazowy dochód części banków. Jednocześnie wprowadzenie nowej ustawy nakładającej dodatkowe koszty fiskalne na sektor bankowy wywarło presję na wprowadzenie zmian pozwalających na zwiększenie zysków oraz ograniczenie pozostałych kosztów funkcjonowania. W związku z tym w 2016 roku banki przeprowadziły zmiany w polityce depozytowo-kredytowej polegające na zmniejszeniu oprocentowania depozytów przy jednoczesnym zwiększeniu oprocentowania kredytów. Skutkiem tych zmian był wzrost przychodów odsetkowych o 2,0% (tj. 1,04 mld zł) oraz obniżenie kosztów odsetkowych o 9,4% (tj. 1,63 mld zł). Przełożyło się to na rekordowy poziom wyniku odsetkowego, który wzrósł o 7,6% (tj. 2,68 mld zł). Silny wzrost wyniku finansowego w znacznej mierze związany był również z bardzo dobrym wynikiem z pozostałej działalności operacyjnej, która zawdzięcza swój wzrost wspomnianej wcześniej sprzedaży przez część banków udziałów w VISA Europe Limited. Dzięki tej transakcji osiągnęły one dodatkowy dochód o wartości 2,46 mld zł. Według danych KNF w raporcie o sytuacji sektora w roku 2016, gdyby nie fakt wyłączenia tego jednorazowego wydarzenia, zysk sektora mógłby być wyższy zaledwie o około 5% względem roku 2015 (Urząd Komisji Nadzoru Finansowego 2017). W 2017 roku sektor bankowy osiągnął wynik finansowy netto niższy względem roku ubiegłego o 2,1%, tj. 341 mln zł, osiągając wartość 13,6 mld zł. Głównymi czynnikami wpływającymi na ten fakt była zawyżona baza statystyczna wynikająca ze sprzedaży udziałów w VISA Europe Limited oraz o jeden miesiąc krótszy okres objęcia nowym podatkiem od aktywów. Według raportu KNF o sektorze bankowym w roku 2017, niewystąpienie przedstawionych powyżej czynników skutkowałoby

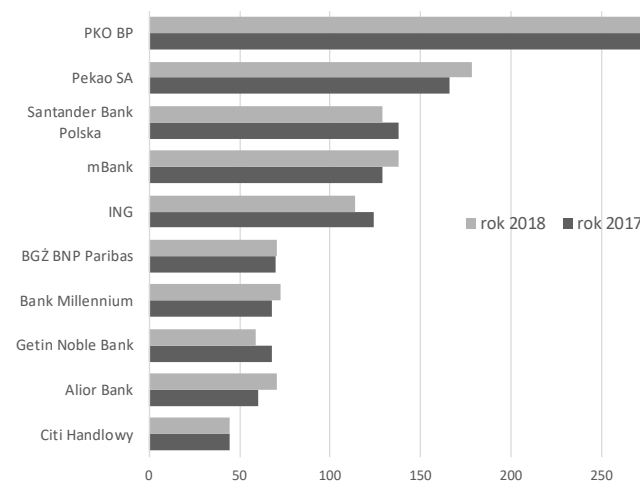
wynikiem finansowym wyższym o 20% względem roku 2016 (Urząd Komisji Nadzoru Finansowego 2018). Pogorszenie się wyniku finansowego względem roku poprzedniego nie jest związane bezpośrednio ze zbyt dużym obciążeniem fiskalnym na rzecz państwa, a z wystąpieniem jednorazowego zdarzenia zawyżającego bazę statystyczną. Jednakże zarówno w roku 2016, jak i w roku 2017 łączny wynik finansowy netto został pomniejszony o kwotę wynikającą z nowej daniny na rzecz państwa, co oznacza mniejszą zyskowność wobec sytuacji braku nowego podatku, przy jednoczesnym zachowaniu wzrostowego trendu zysków netto całego sektora. Utrzymanie zbliżonego względem roku 2016 wyniku finansowego jest zasługą zwiększenia o 12,1% (tj. 4,6 mld zł) wyniku odsetkowego oraz o 9,1% (tj. 1,15 mld zł) wyniku z tytułu opłat z prowizji. Jednocześnie znacznemu obniżeniu, związanemu z jednorazową sprzedażą udziałów w VISA Europe, uległ wynik z pozostałej działalności operacyjnej, który zanotował spadek o 38% (tj. 3,3 mld zł). W 2017 roku banki w dalszym stopniu realizowały zmiany w polityce depozytowo-kredytowej wynikającej m.in. z dalszej presji związanej z podatkiem od aktywów. Konsekwencją tych działań (obniżanie oprocentowania produktów depozytowych oraz zwiększania w przypadku kredytowych) był wzrost o 7,9% (4,2 mld zł) przychodów odsetkowych i jednocześnie obniżenie o 2,1% (338 mld zł) kosztów odsetkowych. Przedstawione działania wpłynęły na poprawę marży odsetkowej do 2,44 (wobec 2,29 w 2016 roku). Jednocześnie pozostałe podstawowe miary efektywności uległy pogorszeniu. Przykładowo wskaźnik kosztów podniósł się do 56,36 względem 55,97 w 2016 roku (Urząd Komisji Nadzoru Finansowego 2018).

Sytuacja sektora bankowego w pierwszym i drugim kwartale 2018 roku

Aktualna sytuacja sektora bankowego pozostaje stabilna. W czerwcu 2018 roku fundusze własne banków wyniosły 205,3 mld zł wobec 197,6 mld zł na koniec 2017 roku. Oznacza to wzrost o 3,9% (7,6 mld zł). Jednocześnie wzrosła łączna kwota ekspozycji na ryzyko do wartości 1 084,2 mld zł (wzrost o 4,0%), co przełożyło się na spadek współczynników kapitałowych. W przypadku współczynnika kapitału Tier I (T1) nastąpił spadek o 0,2 p.p. do wartości 17,0%, z kolei łączny współczynnik kapitałowy (TCR) zanotował -0,1% osiągając 18,9%. Pomimo nieznacznego spadku tych wartości obydwa przedstawione wskaźniki spełniają wymagania regulacyjne na poziomie konkretnych banków. W pierwszej połowie 2018 roku sektor bankowy zanotował całkowity przychód operacyjny na poziomie 33,51 mld zł (wzrost o 6,7% względem analogicznego okresu w 2017 roku) przy jednoczesnych kosztach działania i amortyzacji w wysokości 19,14 mld zł (wzrost o 5,4%), co przełożyło się na wynik finansowy netto w wysokości 7,83 mld zł, a to oznacza wzrost o 16,8% w stosunku do roku 2017. Wzrost dochodów związany jest z lepszym wynikiem finansowym banków komercyjnych, których wynik finansowy netto był wyższy o 20,2% niż w roku ubiegłym. Jednocześnie zanotowano spadek wyników o 15,2% w przypadku banków spółdzielczych oraz o 17,5% w pozostałych oddziałach instytucji kredytowych. Głównym elementem wpływającym pozytywnie na wynik finansowy banków był wzrost wyniku z tytułu odsetek o 8,9% osiągając wartość 22,46 mld zł. Wpłynęło to bezpośrednio na obniżenie wskaźnika kosztów banków komercyjnych z 56,32% w roku 2017 do 55,23% w roku 2018. W 2018 roku względem roku poprzedniego nastąpiło zwiększenie

sumy bilansowej sektora bankowego o 4,2% do poziomu 1,85 bln zł. Wzrost w głównej mierze jest zasługą banków komercyjnych, ponieważ w przypadku banków spółdzielczych wzrost nastąpił jedynie o 1,5% (1,9 mld zł). Z kolei udział w rynku 10 największych banków w przypadku aktywów wzrósł do poziomu 70,8% względem 70,1% z końca 2017 roku (Urząd Komisji Nadzoru Finansowego 2018).

Wykres 7. Wielkość aktywów banków w Polsce w I kwartale 2018 roku w mln zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raport PRNews.pl, Aktywa banków – I kwartał 2018 roku [20.11.2018].

Na podstawie wykresu 7 można zaobserwować wyraźny podział polskiego sektora bankowego ze względu na wielkość aktywów. Bezspornym liderem na tym polu jest bank państwowy – PKO BP (273 647 000 tys. zł). Zmiana wielkości aktywów w ujęciu rok do rok wyniosła -0,03%, co definiuje wysoką stabilność ich poziomu. O miano drugiego banku w Polsce rywalizuje polski Bank Pekao SA (178 519 838 tys. zł), którego głównym udziałowcem jest PZU oraz hiszpański Santander (137 530 032 tys. zł). Obydwa banki zanotowały znaczący wzrost wynoszący odpowiednio 7,46% dla Pekao oraz 6,99% dla Santander (dawny BZ WBK). Na wykresie 7 przedstawione zostały dane przed zmianą nazwy oraz fuzją z Deutsche Bankiem. Po uwzględnieniu tych dwóch czynników wysokość aktywów Banku Santander może zbliżyć się do wartości przybliżonych względem Pekao. Kolejne pod względem wielkości banki również zanotowały wzrost rok do roku. W przypadku należącego do grupy Commerzbanku, mBanku (127 236 878 tys. zł), wzrost wyniósł 1,83%, natomiast w przypadku ING (113 529 400 tys. zł, którego głównym udziałowcem jest ING Bank NV) było to aż 9,05%. Różnica pomiędzy obydwoimi bankami w kwestii wielkości aktywów jest zatem minimalna i możliwa jest zamiana pozycji w zestawieniu, szczególnie jeśli ING utrzyma dotychczasowy poziom wzrostu. Wśród kolejnych 3 banków zajmujących pozycje 6,7 oraz 8 nastąpiły wyraźne zmiany zarówno jeśli chodzi o wielkość aktywów, jak i zajmowane pozycje. Bank Millennium (72 788 955 tys. zł) awansował z pozycji numer 7 na 6, osiągając wzrost w wysokości 6,73%, natomiast bank BGŻ BNP Paribas (70 788 955 tys. zł) zanotował spadek na pozycję 7, osiągając aktywa większe o zaledwie 1,52%. Największe zmiany nastąpiły natomiast u dwóch kolejnych podmiotów sektora bankowego. Alior Bank (70 433 611 tys. zł) awansował na pozycję numer 8 osiągając rekordowe 16,70% wzrostu wielkości aktywów, natomiast Getin Noble Bank (58 832 597 tys. zł) zanotował

-13,11% spadek, co doprowadziło do jego spadku na pozycję numer 9. Ostatni omawiany bank, Citi Handlowy (44 302 149 tys. zł), utrzymał swoje aktywa na podobnym poziomie, zaliczając jedynie drobny spadek o -0,27% (Gawin 2018).

Podsumowanie

Przed polskim sektorem bankowym już od początku jego powstawania w latach 80. stał szereg wyzwań wynikających zarówno z transformacji ustrojowej, jak i szeregu zewnętrznych oraz wewnętrznych czynników polityczno-ekonomicznych. W omawianym okresie (tj. lata 2005-2018) musiały one zmierzyć się z wyzwaniami jakie stanęły przed nimi w związku z dołączeniem do struktur Unii Europejskiej w 2004 roku, światowym kryzysem finansowym oraz gospodarczym z 2008 roku, upadkiem SK Banku przez wprowadzeniem przez Polskę jednego z najwyższych w całej Unii Europejskiej podatku od aktywów (tzw. „Podatku bankowego”). Pomimo wystąpienia w omawianym przedziale czasowym wszystkich tych negatywnych zjawisk sam sektor poradził sobie z nimi w zdecydowanie zadowolający sposób. Do najważniejszych wniosków należą: nieustannie wzrasta suma aktywów posiadanych przez polskie banki, według raportów KNF zachowywana jest zadowolająca sytuacja w przypadku bieżącej płynności, podstawowe miary efektywności utrzymują się na odpowiednio wysokim poziomie, wprowadzenie podatku od aktywów nie doprowadziło do destabilizacji sektora, wstąpienie Polski w struktury UE wpłynęło pozytywnie na rozwój bankowości w Polsce, polski sektor bankowy skutecznie oparł się skutkom światowego kryzysu finansowego 2008 roku, postępująca konsolidacja sektora, objawiająca się szeregiem fuzji jakie miały miejsce w ostatnich latach, pozwala na osiągnięcie oraz utrzymanie dobrych wyników finansowych pomimo występowania dodatkowych obciążeń związanych z wymienionym już wcześniej podatkiem od aktywów oraz działalności Unii Europejskiej dążącej do zwiększenia poziomu rentowności, odporności na kryzys oraz uzdrowienia europejskiego sektora w związku z negatywnymi skutkami, jakie przyniósł kryzys 2008 roku, widocznymi w branży finansowej po dziś dzień m.in. we Włoszech. Polska, w kontekście sektora bankowego, zarówno wykorzystała możliwości płynące z wejścia do europejskiej wspólnoty, jak i skutecznie oparła się kryzysowi oraz jego skutkom ukazując solidne fundamenty oraz przemyślane działanie branży bankowej. Jednocześnie w najbliższych latach mogą nastąpić kolejne poważne wyzwania związane z pogarszającą się na świecie koniunkturą gospodarczą, możliwością wystąpienia kolejnego kryzysu finansowego oraz gospodarczego, które ponownie zweryfikują fundamenty oraz mechanizmy, na których opiera się polski sektor bankowy.

5. Jaworski W.L., Zawadzka Z., (2001) *Bankowość. Podręcznik akademicki*, Warszawa: Wydawnictwo POLTEXT, s. 55-56.
6. Komisja Nadzoru Finansowego, (2004) *Sytuacja finansowa banków w 2003 r. – Synteza*, Warszawa, maj.
7. Kowalski A., Zyguła A., (2014) *The influence of the world financial crisis on the Polish banking sector effectiveness between 2004 and 2011*, Kraków: Wyższa Szkoła Ekonomii i Informatyki w Krakowie, styczeń.
8. Muszyński M., (2017) *Podatek bankowy a efektywność działalności operacyjnej banków komercyjnych w Polsce*, „Finanse i Prawo Finansowe” tom 4 nr 3.
9. Schaumpeter J., (1960) *Teoria rozwoju gospodarczego*, Warszawa: PWN.
10. Shala A., Livoreka B., Berisha V., Merovci S., (2013) *Current Global Financial Crisis 2008-2012*, „Acta Oeconomica”, grudzień.
11. UKIE, (2003) *Bilans korzyści i kosztów przystąpienia Polski do Unii Europejskiej*, kwiecień.
12. Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, (2009) *Raporty o sytuacji banków w 2008 roku*, Warszawa.
13. Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, (2010) *Raporty o sytuacji banków w 2009 roku*, Warszawa.
14. Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, (2016) *Raport o sytuacji banków w 2015 roku*, Warszawa.
15. Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, (2017) *Raport o sytuacji banków w 2016 roku*, Warszawa.
16. Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, (2018a) *Raport o sytuacji banków w 2017 roku*, Warszawa.
17. Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, (2019) *Sytuacja sektora bankowego w okresie I-VI 2018*, Warszawa.
18. Ustawa z dnia 26 lutego 1982 r. Statut Narodowego Banku Polskiego (Dz.U. z 1982 r. nr 7, poz. 57).
19. Zeszyty BRE Bank – CASE, (2004) *Polski sektor bankowy po wejściu Polski do Unii Europejskiej*, nr 71.

O Autorze

Dawid Błachowicz

Autor jest studentem Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Katedry Strategii Zarządzania i Rozwoju Organizacji, Studenckiego Instytutu Analiz Gospodarczych. Jego zainteresowania naukowe dotyczą głównie polityki monetarnej oraz historii gospodarczej.

Bibliografia:

1. Anderloni L., Braga M.D., Carluccio E.M., (2007) *New frontiers in banking service: Emerging needs and tailored products for untapped markets*, Berlin: Springer-Verlag GmbH, s. 241.
2. Binderup Ch., (1937) 19 Marca, Izba Reprezentantów Stanów Zjednoczonych.
3. Gawin M., (2018) *Raport PRNews.pl: Aktywa banków – I kw. 2018 r.*, prnews.pl, 22.05.2018 [w:] <https://prnews.pl/raport-prnews-pl-aktywa-bankow-iii-kw-2018-r-438959> [18.11.2018].
4. Główny Urząd Statystyczny, (2005-2018) *Roczne wskaźniki makroekonomiczne* [18.11.2018].